

Buda 'do?ru söylem'le neyi kastetti?

Matthew Walton do?ru söylem kavram?n?n Budizm ba?lam?ndaki yerini ve Budist internet forumlar?ndaki vicdan muhasebesi çabalar?n? inceliyor.

"Do?ru söylem" nas?l konu?ulmas? gerekti?inin yöntemlerini izah eden olumlu bir kategori olarak görünse de, kavram?n olumsuz olarak, kaç?n?lmas? gereken dört söylem biçimi üzerinden tanımlanmas? dikkate de?er. Buda belli söylem tiplerinden kaç?nmam?z? buyuruyor ama kaç?nmak tek ba??na yeterli olmuyor, aynı zamanda erdemli söylem de geli?tirmemiz gerekiyor. Ancak klasik k?lavuzumuz sadece nelerden kaç?nmam?z gerekti?inden bahsediyorsa "do?ru söylem" in içeri?inin ne olmas? gerekti?i konusunda ne söyleyebiliriz? [Leslie Green](#) Buda'n?n söz konusu içerikle ilgili iyi kötü aç?k konu?tu?u baz? pasajlara dikkat çekiyor, ben de ?u soruyla tart??may? bir ad?m ileri götürmek istiyorum: "Do?ru söylem" kavram?n? daha geni? Budist ahlaki çerçeveden ay?rabilir miyiz (ve ay?rmal? m?y?z) ve bunu yapt??m?zda kavram halen anlamlı bir kategori olarak varl??n? sürdürür mü? Green, kavram? bu ba?lamdan ç?karmaya ve bir ?ekilde sekülerle?tirmeye çal??yor. Bense kavram? bu ba?lam içinde incelemenin, özellikle yanı?? söylemin etkilerini (ve do?ru söylemin yararlar?n?) anlamak ve Les'in geli?tirmek istedi?i söylem normlar? türlerinin temeli olarak "do?ru söylem" e yönelik kimi s?n?rlan?rmalar? aç??a ç?karmak

?fade Özgürlü?ü Platformu

Thirteen languages. Ten principles. One conversation.

<https://freespeechdebate.com/tr>

---

yönünde bir de?eri oldu?unu öne sürüyorum.

Ba?lang?ç olarak, do?ru söylem kavram?n?n çok say?da mühim veçhelerinden yaln?zca biri oldu?u kapsamlı? Budist ahlak çerçevesini biraz daha detaylı? tarif etmekte, daha bütüncül bir aç?klama ortaya koymakta fayda var. Buda ö?rencilerine Sekiz A?amal? Yüce Yol olarak bilinen sekiz farklı? alanda do?ru yönelim geli?tirmeyi ö?retti. Bu alanlar do?ru görü?, do?ru niyet, do?ru söylem, do?ru eylem, do?ru geçim, do?ru çaba, do?ru fark?ndalık ve do?ru konsantrasyon olup ilk ikisi genellikle “bilgelik” veçheleri olarak s?n?flandırılırken, sonraki üçü “etik gidi?at,” son üçü ise “konsantrasyon” veçheleridir.

Daha da a?ikar k?l?nmas? gereken önemli yönlerden biri, Budist bak?? aç?s?na göre bu veçheler aras?ndaki, dü?ünceler, sözcükler, eylemler ve etkiler aras?ndaki olmazsa olmaz nedensel ba?d?r. Bu nedensel çerçeveyi göz önünde tutmak söylemimizin potansiyel etkileriyle ilgili daha dikkatli ve incelikli bir kavray??a zemin hazırlar. Green hem yanlı?? hem do?ru söylemin kendimiz ve ba?kalar? üzerindeki etkilerine de?iniyor. Budist ö?reti söylemin fizyolojik, duygusal etkileri; söylem ve dü?üncenin sonraki dü?ünce ve etkile?imleri en ba?taki söz ediminin ötesine geçen ?ekillerde nasıl belirledi?i, söylemin günümüz dünyas?nda ve ba?kalar?na eri?ti?inde özgün ba?lam?ndan oldukça farklı? noktalara nasıl gitti?i, ba?kalar?n?n söylem neticesindeki fizyolojik ve duygusal tepkileri de dahil olmak üzere bu etkilerle ilgili oldukça fazla detay verir. Bir söz edimi di?erlerini tetikleyece?i için, zincir ba?lang?ç noktas?ndan sonsuzca d??a do?ru geni?leyerek sürüp gider. Söz edimleriyle ilgileniyor ve söylemin etkileri üzerine dü?ünüyorsak daha bütüncül Budist ahlaki-nedensel çerçeve bize üzerinde çal??mak için çok daha fazla malzeme sunar.

Do?ru söylem kavram?ndaki “do?ru” ifadesinde de aç?klanmas? önem ta??yan bir yön var. “Do?ru”nun bir dizi ahlaki norm tesis eden bir ifade oldu?unu dü?ünebiliriz ama bu eksik bir dü?üncedir. Pali dilinde Sekiz A?amal? Yüce Yolun do?ru söylemi de içeren ikinci kategorisi için kullanılan *Sila* sözcü?ü bazen “ahlaklı?k” bazen de “etik gidi?at” olarak çevrilir. Budizm tefsirleri *Sila* sözcü?ünü sadece ahlaklı?kla de?il yine ilgili kavramlar olan “uyum” ve “e?güdüm”le de ba?lantılandırır. Bu, do?ru söylemle ilgili üçüncü ö?ütütle yani söyleminizde bölücü olmay?n uyar?s?yla uyum içinde gibidir. Budistler için bu ba?lantılı? kavramlar?n yaln?zca insanlar aras?ndaki uyuma de?il, ki?inin kendi içindeki, Sekiz A?amal? Yolu olu?turan alanlardaki uyuma atıfta bulunuyor olmas? önemli bir noktadır.

Uyum fikri do?ru söylemin kendi ba??na var olamayaca??n? akla getirir. Do?ru söylem yüce yolu olu?turan di?er bile?enlerden, do?ru görü? ve do?ru kavray?? gibi pratiklerden ayrıld??nda eksik ve kuvvetsiz kalacaktır. Ve do?ru tutumla ilgili bu normlar? evrenselle?tirme dürtüsüne rağmen do?ru görü? ve do?ru kavray??n Budizme özgü bir manas? oldu?unu da göz ard? edemeyiz. Bu kavramlar varolu?un ko?ullar?n?n gerçekten ne oldu?u ve bunlar? nasıl bilmemiz ya da anlamam?z gerekti?iyle ilgili bir dizi ontolojik ve epistemolojik önerme içerir.

?imdi bu Green’in sav?yla ilgisiz görünüyor olabilir zira Budist gerçeklik görü?ü ve “do?ru”yu olu?turan ?eylerin bu ?ekilde kavramla?tırılması? ne evrensel olarak ne de Budistlerin çou?

?fade Özgürlü?ü Platformu

Thirteen languages. Ten principles. One conversation.

<https://freespeechdebate.com/tr>

---

taraf?ndan payla??I?yor.Yine de bu geni? ahlaki çerçevenin bize do?ru söylemle ve bu ilkelerden ç?karsanan söylem normlar?yla ilgili önemli bir ?eyler anlatabilece?ini savl?yorum. Bunu göstermek için baz? Budistlerin do?ru söylemin amaçlar?yla ilgili görü?lerine ba?vurmak niyetindeyim.

Patricia Phelan adl? bir Zen Budisti “do?ru söylemin, ileti?imin kendimizle ve ba?kalar?yla ilgili kavray???m?z? art?rmak ve içgörü geli?tirmek amac?yla kullan?lmas? anlam? ta??d???” kan?s?nda. Bu bak?? aç?s?na göre do?ru söylemin nihai amac?, yasal ya da siyasi kurumlar? söylem gibi pratikleri yönlendirmek için nas?l kullanabilece?imiz üzerine dü?ünen Green’in analizinin ula?t??? noktadan farklı. Aksine, do?ru söylem öncelikle içsel ahlaki geli?im ve ar?nmaya yönelik bir pratik olarak görülüyor. Ünlü Budist e?itimci ve çevirmen Bhikkhu Bodhi, do?ru söylemin Les’in de tart??t??? toplumsal yararlar?n?n ikincil oldu?unu, bunlar?n içsel de?i?imi hedefleyen birincil amac?n yan ürünleri oldu?unu söylüyor.

Bu odak farklıl??? son derece önemli. Sekiz A?amal? Yüce Yolun tüm pratikleri *atta*’n?n yani ego ya da bencilli?in azalt?lmas?n? amaçl?yor. Do?ru söylemin yaln?zca toplumsal yararlar?na odaklan?p onu bir pratik olarak bencil ki?ili?in ortadan kald?r?lmas?na yönelik asli yöneliminden ay?r?rsak prati?in ahlaki temelinin önemli bir k?sm?n? gözden kaç?rm?? oluruz. Ki?iyi söz edimleri üreten bir özne olman?n yan? s?ra söz edimlerinin üretti?i (fizyolojik ve duygusal durumlarla ilgili kapsaml?, birbiriyle ba?lant?l? etkiler a??n? hat?rlay?n) nedensel süreç içindeki bir nesne olarak de?erlendirmemize tekrar dahil etti?imizde, do?ru söylemi toplumsal olarak te?vik etme yöntemleriyle ilgili daha do?ru bir resimle birlikte bu yakla??ma özgü k?s?tlara dair daha aç?k bir görü? de elde ederiz.

Dolay?s?yla Budistler do?ru söylem normlar?n?n te?vik edilmesinin iyi bir pratik gibi görünmesine ra?men nedensel sürecin bütünündeki yerinin yeteri kadar erken bir a?ama olmamas?ndan dolayı nihai olarak daha az etkili olaca??n? savunabilir. Çünkü söz edimleri zihinde, dü?üncelerde olur. Do?ru ve yanl?? söylemi ay?rt etmek ve do?ru söylemi geli?tirmek öncelikle do?ru dü?ünmeye dikkat edilmesini gerektirir. Bu bize yüzeyselli?in de ötesine geçen bo? söylem kategorisiyle ilgili de daha iyi bir kavray?? sa?layabilir. Kullan?c?lar?n yorum yazma niyetleri ve nihai dijital söz edimlerinin bilgisel arkaplan?n? olu?turan dü?ünce üzerine derinlemesine dü?ünmeye çal??t?klar? Budizm forumlar?nda haddinden fazla ruhsal aray?? (*vicdan muhasebesi olabilir mi?*), ya da daha kaba bir deyi?le kendine dönüklük göze çarp?yor.

Do?ru söylemin ahlaki ar?nma prati?inin bir parças? olma amac? ta??d??? gerçe?i bu prati?in özellikle liberal yasal çerçeve ba?lam?ndaki k?s?tlar?na da dikkat çekiyor. Siyasi hayat, kaç?n?lmas? gereken söylem ilkelerinin lafz?na ya da ruhuna aç?kça ters dü?en belli söylem biçimlerinin kullan?m?n? (ya da en az?ndan sürdürülmesini) gerektirebilir.

Öfkeli ya da bölücü söylem daha büyük öfke ya da daha çok bölünmeden ba?ka hiçbir ?eye yaramayacaktır; istihza utanç, öfke, yaln?zl?k ya da intikam üreten bir döngü ba?latacaktır. Bu tür söylemler Budizmin kusursuz bir gündelik bütüncül söylem prati?inin geli?tirilmesi hedefiyle kesinlikle uyuzmaz. Yine de bunlar otoriter bir partinin tahripkar askeri teçhizat? kontrol etmesinin

Özgürlük Platformu

Thirteen languages. Ten principles. One conversation.

<https://freespeechdebate.com/tr>

---

engellenmesi ya da zalim bir diktatörün toplumun belli bir kesimi nezdindeki meşruiyetinin zayıflaması gibi daha önemli amaçları olabilir.

Budizm'in söylem pratiğine rehberlik etmesi için ürettiği normlar nihai olarak bütün tercihleri ortadan kaldırmayacak ve kişisel arzular ya da diğer yükümlülükler tarafından engellenmeden dünyadan tamamen soyutlanmayan bir varoluşa ulaşmayı hedefleyen bir doğrultuda ahlaki gelişim içindir. Yolun diğer yedi pratiği bağlamında anlaşılabilir şekilde konuyla ilgili uygun bir tutum üretirler. İşte bu söylem normlarının daha geniş toplumsal bağlamdaki söyleme yol gösterme konusundaki başarısızlığı gösteren de bu ahlaki yöndür. Adalet talebi Budist bakış açısına göre yanlış bir söylem gerektirebilir, ya da en azından uzun ahlaki yolculuğumuzdaki ilerleyiçimizi yavaşlatacak olsa da bu tür yararlı (ancak eksik) söylem türlerini kullanmamıza izin veren söylem normları geliştirmek isteyebiliriz.

Bu zorluk Budist felsefede sıkça su yüzüne çıkan çatışan talepleri yansıttırıyor: Diğer insanların acılarına bigane kalmayıp toplumsal adalet mücadelesinin gerektirdiği duyarlılığı geliştiren dünya işleri karşısında itidal ihtiyacımızı nasıl dengeleyebiliriz?

Matthew J. Walton, Oxford Üniversitesi St. Antony Koleji'nde Modern Burma Çalışmalarında Aung San Suu Kyi araştırma programı ködemli akademik üyesidir.

Yayımlandı: February 10, 2015